

Лъчезар Кръстев / Lachezar Krastev

**БЪЛГАРИ, ВЛАСИ И ТАТАРИ В НЯКОЛКО УНГАРСКИ
ГРАМОТИ НА КРАЛ КАРЛ РОБЕРТ (1301–1342 г.)**

**Bulgarians, Wallachians and Tatars in Several Hungarian
Charters of King Charles Robert (1301–1342)**

Abstract: The article examines several charters of the Hungarian king Charles Robert (1301–1342), which provide important information about the Balkan political history in the first half of the 14th century. Some of these documents are already known in Bulgarian historiography, but they have been used without being included in the context of the political role of the Golden Horde in the Balkans. In the article, additional charters of King Charles Robert are drawn, which allow to study the relations of the Kingdom of Hungary with the Bulgarians, the Wallachians and the Tatars. The chronology of a little-known Hungarian-Bulgarian war of 1324, during which the Hungarians conquered the Bulgarian fortress of Guren across the Danube, is discussed. It shows the great influence that Tsar Michael III Shishman (1323–1330) exerted on Ivanko Basaraba (c. 1323–1352), the founder of the Wallachian Voivodeship

Keywords: Charles Robert, Michael III Shishman, Basarab I the Founder, Bulgarians, Hungarians, Tatars, Wallachians, Guren, charter.

Грамотите на кралете от династията Анжу и по-специално на крал Карл Роберт (1301–1342 г.) хвърлят нова светлина върху отношенията в европейския югоизток и на Долния Дунав. В 1964 г. унгарският учен Д. Дьорфи, анализирайки изворите за възникването на Влашкото воеводство, публикува над 40 грамоти от периода 1317–1410 г.¹, а в 1967 г. румънската изследователка М. Холбан преиздава по-специално 5 грамоти от 1317–1331 г.² Част от тях съдържат сведения за българската история. Става дума за три грамоти съответно от 23 октомври 1317 г.³, 16 март 1322 г.⁴ и 27 март 1329 г.⁵, в които се даряват земи на братята Сечи от рода Балог, както и грамота от 26 юли 1324 г., в която се изброяват заслугите на магистър Мартин, син на Бугар⁶.

В първия документ от 1317 г. се споменава битката при Рожгон от 1312 г., в която крал Карл Роберт разбил войските на синовете на Омодеи Аба, при което владенията на този род в Североизточна Унгария преминали под властта на краля⁷. На негова страна тогава се сражавали и братята Петър, Ладислав, Николай, Павел, Дионисий и Беке. По-нататък в грамотата са описани заслугите на магистър Павел при обсадата на пограничната крепост Михалд (дн.

Мехадия) в близост до Северин и Оршова. Крепостта била отбранявана от Йоан, син на най-силния феодален владетел в Темешкия комитат – наместникът Теодор от рода Чанад. Магистър Павел довел пленения Теодор, вързан за опашките на конете, под крепостните стени с цел да принуди Йоан да предаде крепостта, която отбранявал с помощта на войските на видинския деспот. Започнало сражение, в което победител излязъл Павел, който пленил много от хората на бан Теодор и неговия съюзник – деспота на Видин.

След епизода при Михалд е спомената още една битка, в която участвали братята Николай и Павел. Това е сражението при крепостта Дева (дн. Дева) в близост до Алба Юлия в областта Банат, в която били разбити синовете на бившия трансилвански воевода Ладислав Кан и синовете на друг виден отцепник – Стефан от рода Акош. От текста на тази грамота следва, че тук става дума за участието на братята Сечи в дългогодишната борба на крал Карл Роберт за ликвидиране на сепаратистичните действия на част от едрата унгарска аристокрация. Тази борба приключила докъм 1323 г., когато и последните огнища на съпротива били потушени. Що се отнася до споменатия бан Теодор, той починал в 1327 г., а непокорните му синове Йоан и Николай изпаднали отново в немилост през 1332 г.⁸

Най-същественият момент в грамотата е споменаването на деспота на Видин. Извън всякакво съмнение тук става дума за Михаил – син на видинския владетел Шишман. За него до 1323 г., когато станал български цар, се знае твърде малко. Предполага се, че е наследил баща си преди 1308 г., а вече в 1313 г. в един венециански документ е споменат като „Michael dispoti Bulgariae, dominus de Vigdino, gener regis Vrossii“⁹.

Грамотата от 1317 г. съобщава една уникална информация за участието на деспот Михаил в гражданската война в Унгария от първата четвърт на XIV в. Що се отнася до датировката на обсадата на Михалд, съществуват различни мнения. Според Деорфи става дума за есента на 1316 г.¹⁰, а за М. Холбан това е 1322 г.¹¹ Действително в грамотата липсват податки за превземане на крепостта. От друга страна, няма основания да се съмняваме в развоя на събитията – успешната за Павел Сечи битка, след която последвало изпращането на пленниците. Остава да се предположи някакъв компромисен вариант, а именно че магистър Павел е успял да наложи кралската власт над Михалд, оставяйки Йоан, синът на Теодор, да владее крепостта до 1322 г., когато вече Дионисий, брат на Павел, е титулуван кастелан на Михалд и Судовар (дн. Идиоара).

Самият факт, че в грамотата нито един от общо шестимата братя Сечи не носи титлата кастелан на Михалд, а тя безспорно би подходжала най-много на Павел – героят на битката, показва че и след 1317 г. крепостта е останала в ръцете на бан Теодор и неговите синове.

М. Холбан, следвайки текста на една грамота на крал Карл Роберт за магистър Мартин от 1324 г., датира окончателното подчинение на крепостта Михалд в 1322 г. Но в грамотата от 1324 г. битката за Михалд се споменава

след похода срещу Загреб, който бил част от усилията на краля да подчини мощния феодал бан Младен Шубич и е датиран от самата Холбан във втората половина на 1322 г. Дионисий Сечи обаче е станал кастелан на крепостта най-късно през март 1322 г. Следователно буквалното следване на текста би довело до противоречия. Поради това тук се приема мнението на Д. Дьорфи за 1321 г. като време, в което магистър Дионисий е бил назначен за кастелан на Михалд¹². Това е и годината, в която Йоан, синът на бан Теодор, бил отстранен от крепостта. По този начин участието на деспот Михаил Шишман на страната на темешкия феодал Теодор от рода Чанад в конфликта между него и крал Карл Роберт действително се датира от 1316 г. Вероятно и след тази година съюзът между видинския владетел и синовете на Теодор продължавал да съществува. Този съюз представлявал опасност за унгарския крал и в 1321 г., когато той изпратил в пограничната крепост Михалд своя довереник – магистър Дионисий Сечи.

Когато разглежда събитията при Михалд от 1316 г., Д. Дьорфи споменава и зетя на бан Теодор, някой си „Йоан, наречен Русина“ (Jwan dictus Ozoz), който още в 1288 г. получил зами в Арад от братята на Теодор. За Дьорфи това е известният български велможа Иван Русина, споменат от Йоан Кантакузин, който именно след 1316 г. емигрирал в България с оттеглящите се войски на деспот Михаил¹³. Фактът, че Михалд не е превзема в 1316 г., т.е. отпада необходимостта зетят на Теодор да бяга, не позволява да се приеме това иначе интересно допускане на унгарския учен.

Връщайки се към назначението на Дионисий за управител на Михалд в 1321 г., трябва да се отбележи предположението на Дьорфи, че то е свързано с необходимостта да се организира поход срещу граничната българска крепост Гурен, от която унгарските покрайнини били нападани често. Тази теза може да се доразвие в смисъл, че като бивш български съюзник Йоан – синът на Теодор, е бил ненадежден за задачата, която кралят поставил на кастелана на Михалд, по-точно завладяването на крепостта Гурен. Магистър Дионисий, в качеството си на кастелан на Михалд и Хазнус, изпълнил тази задача както става ясно от грамотата от 27 март 1329 г. за братята Петър и Дионисий Сечи.

След като се изброяват подвизите на рода Сечи – участието им в споменатата вече битка при Рожгон от 1312 г., походът на Карл Роберт в Сърбия от 1319 г., и битката при Дева, в която, както бе посочено, участвали Николай и Павел, се пристъпва към описването на похода на Дионисий срещу крепостта Гурен в България. От тази крепост унгарските предели били нападани често от „народа на владетеля на Търново“, като многократно били отвлечани пленници – мъже и жени. С превземането на Гурен били осигурени мир и спокойствие в тези земи, а магистър Дионисий, след като бил назначен за кастелан на Михалд за отбрана срещу българите, влашкия воевода Басараб, сръбския крал и татарите, успял да запази мирни и непокътнати кралските владения за един относително дълъг период.

Този поход се датира най-рано през 1323 г., след избирането на Михаил за български цар¹⁴.

Крепостта Гурен се намира между Северин и Оршова на дунавския остров Ада Кале. Тя многократно се споменава през 1443–1445 г. като Геврен, Гиеврен, Геврин¹⁵. Според М. Холбан превземането на Гурен би могло да бъде и преди 1323 г., когато видинският деспот станал цар. Михаил бил достатъчно известна фигура в Унгария, за да се търси датиране по това дали е бил определен като видински деспот или като владетел на Търново, още повече, че грамотата е от 1329 г.¹⁶

На подобни мисли навежда и това, че там първо е превземането на Гурен и чак след това Дионисий е назначен за кастелан на Михалд. Следователно събитията би трябвало да са преди 1322 г., когато вече има грамота, че той е заемал този пост. На подобна теза обаче противоречи фактът, че този му подвиг – превземането на Гурен – не е отразен в грамотата от 1322 г. Следователно този епизод е след 1322 г. и трябва да се приеме мнението на Холбан, че в грамотата от 1329 г. се говори за два подвига – завладяването на Гурен и добра служба на границата за дълъг период. Така атаката срещу Гурен остава най-общо след 1322 г.

За да се намери ориентир за по-точна датировка, трябва да се вземе предвид факта, че анализираните събития се развивали в дн. Банат на границите между бъдещото Влашко воеводство и Унгарското кралство.

Създаването и укрепването на средновековната влашка държава се свързва с името на Иванко Басараб. В изворите първото споменаване на Басараб се отнася към 1324 г. – в споменатата вече грамота за магистър Мартин. Към това сведение може да се прибави и участието на власи в похода на цар Михаил III Шишман срещу Византия в 1323 г., засвидетелствано у Йоан Кантакузин¹⁷. За Дьорфи, който смята че Иванко Басараб излиза на политическата сцена през 1316 г., след края на бунта на бан Теодор и неговите синове, когато е поставен от унгарския крал за „трансалпийски воевода“, участието му на страната на българите означава скъсване с унгарската корона и преминаване в българския лагер. Той не е споменат в епизода с превземането на Гурен, нито на споменатата крепостта Северин, което дава основание на унгарският учен да твърди, че до 1324 г. влашкият владетел е бил верен васал на Карл Роберт. Що се отнася до Северин, за известен период тази крепост е била българска и неизвестно кога е преминала в ръцете на Иванко Басараб¹⁸.

Търсейки начин да обясни отсъствието на влашкия воевода и крепостта Северин в грамотата от 1329 г., М. Холбан прибегва до друг похват. Тъй като според нея в грамотата пишело, че Гурен се намирал в България, а не в Банат, тя идентифицира Гурен с Горняк, в бившите владения на браничевските владетели Дърман и Куделин. Михаил, като участник в сръбската гражданска война от 20-те години на XIV в., бил завладял крепостта Горняк, която впоследствие била отвоювана от Дионисий Сечи¹⁹.

Крепостта Горняк (Ждрело) била на голямо разстояние от Михалд и била във вътрешността на сръбската държава, докато предложеното местоположение на Гурен между Северин и Оршова отговаря на сведението за съседна

крепост. Това се потвърждава и от информацията в грамотите. От Гурен унгарските предели били нападнати и затова магистър Дионисий бил изпратен именно в Михалд.

Още в 1308 г. анонимен францискански монах споменава Дунав като река, течаща през средата на България²⁰. Нещо повече, дори в 60-те години на XIV в. в унгарски официални документи Северин, Оршова, Сокол са определяни като градове, намиращи се в България²¹. Всичко това идва да покаже несъстоятелността на свързването на Гурен с Горняк и да подкрепи локализирането на тази българска крепост между Северин и Оршова.

Отсъствието на Иванко Басараб в изворите докъм 1323/1324 г. показва, че в началото на 20-те години на XIV в. той все още е бил незначителна политическа фигура. Като сигурен български съюзник Басараб се проявил през 1323 г. От друга страна, династичният брак между Теодора и ловешкият деспот Иван-Александър бил сключен или през същата година, или през 1324 г., като се има предвид, че първородният син на Иван-Александър, Михаил, бил роден в една от тези две години²². Без да може да се датира точно сродяването, то вероятно е станало през втората половина на 1323 г., тъй като е било необходимо време за издигането на Иван-Александър в деспот и организирането на сватбата. От това следва, че Иванко Басараб е участвал в лятната кампания на цар Михаил III Шишман от 1323 г. не като тъст на царския племенник, деспот Александър, а като съюзник на българския цар.

Необходимо е да се обърне внимание на още един детайл. Става дума за бързото включване на власите на страната на новоизбрания цар Михаил в неговия поход срещу византийските градове, т.е. връзките между Иванко Басараб и новия цар са датирани още от времето, когато последният е бил видински деспот.

Династичният брак от есента на 1323 г. между Теодора и Иван-Александър е събитие, станало след похода на цар Михаил III Шишман и вероятно е било осъществено по волята на царя. Какви са били неговите последици за положението на Долния Дунав става ясно от последвалото унгарско раздвижване. Когато в първите месеци на 1324 г. крал Карл Роберт решил да предприеме обиколка в Трансилвания, той изпратил магистър Финт Мендийски в „страната на татарите“. В изследването си за възникването на молдовското воеводство, молдовският учен П. Параска отхвърля идентифицирането на земите на бъдещото воеводство със споменатата „страна на татарите“. Като се имат предвид местата на издаване на кралските грамоти – Търнава, Сибиу, Орештие – явно е, че става дума за влашкото воеводство, заключава Параска²³. Самата обиколка на краля е в периода юли – септември 1324 г., т.е. походът на Финт Мендийски е към юни 1324 г.²⁴ По време на своята визита Карл Роберт дарил грамота на магистър Мартин от 26 юли 1324 г. за неговите заслуги, включително и като посланик при „Басараб, наш воевода отвъд планината“. Самият Финт получил грамота за своите „полезни услуги“ на 12 август 1324 г., около Орештие²⁵.

Като се вземе под внимание това, че връзките между Михаил III Шишман и Иванко Басараб са отпреди 1324 г., то унгарската активност в посока влашките земи от лятото на 1324 г. е била следващ по време акт, който несъмнено е бил свързан именно с неутрализирането на българо-влашкия съюз, към който се присъединили и татарите. От гледна точка на българския цар сродяването с Иванко Басараб е било продължение на антиунгарската политика, която той следвал още като видински деспот чрез подкрепата за семейството на бан Теодор, продължила до отстраняването на Йоан, сина на Теодор от крепостта Михалд някъде към 1321 г. В лицето на влашкия воевода Михаил Шишман виждал наследник на бан Теодор, чрез него той продължавал своята „северна политика“.

За крал Карл Роберт издигането на Иванко Басараб с българска подкрепа представлявало сериозна заплаха. Той побързал да вземе мерки, част от които били походът на магистър Финт и пратеничеството на магистър Мартин. До към 1324 г. влашкият воевода приемал унгарски сюзеренитет. Сега вече Дионисий Сечи можел да предприеме своя поход срещу крепостта Гурен. Подчинението на Басараб означавало и подчинение на крепостта Северин. Именно фактът, че Северин, от една страна, и Михалд, от друга, били вече в унгарски ръце, позволил на Дионисий да изолира и превземе Гурен. Няма сведения как българският цар е реагирал на този удар. Все пак от грамотата от 1329 г. става ясно, че кастеланът на Михалд трябвало да се противопостави на „продължаващата враждебност“ на враговете, т.е. и след завземането на Гурен е имало военни действия, при които загинали много от подчинените на магистър Дионисий.

И така, до лятото на 1324 г. влашкият воевода станал унгарски васал. Завоюването на Гурен е станало след този акт. Затова Иванко Басараб не е споменат като български съюзник в този епизод. Все пак в грамотата той е поставен сред враговете, нападащи Михалд. Още в 1325 г. в друга грамота Иванко Басараб е окачествен като „неверен“²⁶.

Походът на магистър Дионисий е част от антибългарската кампания на крал Карл Роберт, включваща още привличането на Басараб на унгарска страна (до юли 1324 г.), както и едно нападение в „страната на татарите“ (Влашко), предшестващо обиколката на краля (до юни 1324 г.), което имало за цел да принуди влашкия воевода към подчинение. Лишен от основния си съюзник в тази област, Михаил III Шишман не успял да се противопостави на завладяването на крепостта Гурен.

В грамотата от 1329 г. между враговете на унгарската корона редом с българите и власите са посочени и татарите. Добрите отношения между българските царе и Златната орда в 20-те години на XIV в. са разгледани другаде²⁷. Поради това тук само ще бъде отбелязано, че опасността от унгарска агресия, от една страна, и временно влошените златноординско-български отношения, резултат от сближението между България и Византия, от друга страна, са между основните причини татарите на хан Узбек да не участват в антисръбската

коалиция, организирана от цар Михаил Шишман през лятото на 1330 г. Същите причини обясняват и малкия брой влашки войски в битката при Велбъжд от 1330 г.²⁸

Що се отнася до съюза между татарите и Иванко Басараб, за него съществуват множество сведения. Ако действително е имало татарски поход срещу Унгария в 1326 г., както приема Дьорфи, възможно е към него да се е присъединил и влашкият воевода, през чиято територия преминавали татарите²⁹. По-достоверна информация дават някои унгарски грамоти на крал Людовик Велики (1342–1382 г.), които споменават съвместни действия на власи и татари при разгрома на унгарците от есента на 1330 г.³⁰ Безспорен остава и фактът, че именно сръбската победа при Велбъжд от лятото на същата година подтикнала крал Карл Роберт да предприеме дълго подготвяният си поход срещу власите и татарите³¹. Това от своя страна показва, че българският цар е бил сериозна преграда срещу унгарската агресия по посока на влашките и татарските предели.

Грамотите на унгарските крале от династията Анжу са автентични свидетелства за това, че в 20-те години на XIV в. средновековната българска държава е отстоявала своите интереси на север от Дунав. Нещо повече, тя активно съдействала за изграждането на Влашкото воеводство чрез подкрепата си за Иванко Басараб. По този начин твърдението на Николае Йорга, че както Московска Русия се явява продължение на татарската държавност, така и Влашкото княжество се явява продължител на куманския „ханат“³², трябва в известна степен да се коригира. То не отчита мощното българско влияние върху държавотворческите процеси и събития на север от Дунава през XIV в.

Накрая въпросните грамоти потвърждават наличието на отвъддунавски владения на Българското царство през XIV в. От документите става видно, че в определени моменти българската държава е контролирала част от днешен Банат – положение, оставащо в сила и в средата на XV в., както личи от грамотите на крал Людовик I.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Györffy, G. Adatok a románok XIII. Századi történetéhez és a román állam kezdeteihez (II rész). – Történelmi Szemle, 1964, 3–4, 537–568.

² Holban, M. Despre raporturile lui Basarab cu Ungaria angevină și despre reflectarea campaniei din 1330 in diplomele regale și in “Cronica pictată”. – Revista de istorie, 1967, T. 20, 1, p. 3–34. Същото и в: Holban, M. Din cronica relațiilor româno-ungare in secolele XIII–XIV. București, 1981, p. 90–125. В настоящата статия е използвано второто издание, а грамотите се цитират по първото.

³ Györffy, G. Op. cit., 547–548; Holban, M. Despre raporturile..., p. 40.

⁴ Györffy, G. Op. cit., 548–549; Holban, M. Despre raporturile..., p. 41.

⁵ Györffy, G. Op. cit., p. 551–552; Holban, M. Despre raporturile..., p. 42.

⁶ Györffy, G. Op. cit., p. 549; Documente privind istoria României. C. Transilvania, veac. XIV, vol. II, (1321–1330), 1953, p. 129.

⁷ За събитията виж: **Zsoldos, A.** Kings and Oligarchs at the Turn of the Thirteenth and Fourteenth Centuries. – *Hungarian Historical Review* 2, 2, 2013, 211–242.

⁸ **Györffy, G.** Op. cit., p. 540.

⁹ **Божилев, И.** Фамилията на Асеновци (1186–1460 г.). Генеалогия и просопография. София: БАН, 1985, 119–120.

¹⁰ **Györffy, G.** Op. cit., 539–540.

¹¹ **Holban, M.** Despre raporturile..., 91–96.

¹² Дионисий Сечи е кастелан на Судовар най-късно от края на 1320 г., както личи от кралска грамота с дата 16 декември 1320 г. – виж: **Györffy, G.** Op. cit., 541–542.

¹³ **Györffy, G.** Op. cit., p. 540–541. За Иван Русина виж: **Павлов, Пл.** Иван Русина – български военачалник и политически деец от първата половина на XIV в. – *Известия на ИВИ и ВИНД*, 1983, т. 36, 223–232.

¹⁴ **Györffy, G.** Op. cit., 541–542.

¹⁵ **Ibid.**, p. 541.

¹⁶ **Holban, M.** Despre raporturile..., p. 99. S. Iosipescu датира падането на Гурен по-рано, към 1320–1321 г. – вж. **Iosipescu, S.** *Românii din Carpații Meridionali la Dunărea de Jos de la invazia mongolă (1241–1242) până la consolidarea domniei a toată Țara Românească. Războiul victorios purtat la 1330 împotriva cotozirii ungare.* – In: *Constituirea statelor feudale românești*. București, 1980, 65–69; Хр. Димитров приема, че превземането на Гурен е станало през първата половина на 1324 г. – вж. **Димитров, Хр.** *Българо-унгарски отношения през Средновековието*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 1998, с. 212; Т. Попов не се ангажира с конкретна датировка на унгарските действия. – вж. **Попов, Т.** *Българската държавна традиция във Влашката низина, Молдова и Бесарабия от края на XII до края на XV в.* София: Пропелер, 2017, 213–214.

¹⁷ **Йоан Кантакузин.** История / **Ioannes Cantacuzenus.** *Historia*. – В: ГИБИ, Х, София: БАН, Институт за история, 1980, 218–396, с. 225.

¹⁸ **Györffy, G.** Op. cit., p. 541.

¹⁹ **Holban, M.** Despre raporturile..., 99–100.

²⁰ **Anonimi Descriptio Europae Orientalis**, “Imperium Constantinopolitanum, Albania, Serbia, Bulgaria, Ruthenia, Ungaria, Polinia, Bochemia” anno MCCCVIII exarata, edidit prefatione et adnotationibus instruxit Dr. Olgierd Gorca. Cracoviae, 1916, p. 37–43; **Дечев, Д.** *Едно средновековно описание на българските земи.* – ГСУ ИФФ, 1923, 19, 4, 5–13.

²¹ **Гюзелев, В.** Из историята на България през 1358–1365 г. – *Исторически преглед*, 1975, № 3, 104–110.

²² **Божилев, И.** Цит. съч., 192–197.

²³ **Параска, П.** *Внешнеполитическите условия образования Молдовского феодального государства*. Кишинев, 1981, 75–76.

²⁴ На 17 юни 1324 г. крал Карл Роберт бил в околностите на Дева, а на 10 юли вече бил в близост до Търнава, тоест началото на неговата обиколка бил месец юли 1324 г. – Виж: **Documente privind istoria Românie...**, 126–127.

²⁵ **Documente privind istoria Românie...**, 132–133. – грамота от 12 август, препотвърдена на 10 октомври същата година.

²⁶ **Györffy, G.** Op. cit., 549–550.

²⁷ **Павлов, Пл.** *България и походите на Златната орда срещу Византия през XIII–XIV в.* – В: *Българите в Северното Причерноморие*. Изследвания и материали.

Т. 6. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 1997, 146–148; **Владимиров, Г., Павлов, Пл.** Златната орда и българите. София: Сдружение „Българска история“, 2021, 93–95.

²⁸ П. Параска изказва съмнение относно твърдението на крал Карл Роберт, че преди сражението с Иванко Басараб била постигната „блестяща победа“ над татарите. Тези резерви на молдовския учен са напълно основателни, но, от друга страна, сведенията, че татари са взели участие в победната за власите битка от есента на 1330 г., показват, че Златната орда активно е участвала в балканския политически театър през този период. – Вж. **Параска, П.** Цит. съч., 76–77.

²⁹ **Györffy, G.** Op. cit., p. 545. Това татарско нахлуване е отразено единствено в един източник. – Виж: **Scriptores Rerum Prussicarum.** Leipzig, I, 1861, p. 213. Нито един унгарски документ не споменава това нашествие, което поражда съмнения в неговата автентичност.

³⁰ **Györffy, G.** Op. cit., p. 562. – грамота на крал Людовик I от 24 април 1351 г., в която се изтъква, че Басараб имал помощта на „съседните езичници“, т.е. татарите.

³¹ **Györffy, G.** Op. cit., p. 546. За управлението на цар Михаил III Шишман Асен виж: **Бурмов, А.** История на България през времето на Шишмановци (1323–1396 г.). – В: **Бурмов, А.** Избрани произведения. Т. 1. София, 1968, 222–264.

³² **Jorga, N.** Imperiul cumanilor și domnia lui Băsarăbă. Un capitol din colaborația româno – barbara în Evul Mediu. – Academia Romană, Memoriile Secțiunii istorice, serie III, T. 8, №3, Bucurest, 1928, p. 101.

ЛИТЕРАТУРА/ REFERENCES

Божилев, И. Фамилията на Асеновци (1186–1460 г.). Генеалогия и просопография. София: БАН, 1985 [Bozhilov, I. Familiyata na Asenevtsi (1186–1460 g.). Genealogiya i prosopografiya. Sofiya: BAN, 1985].

Бурмов, А. История на България през времето на Шишмановци (1323–1396 г.). – В: Бурмов, А. Избрани произведения. Т. 1. София, 1968 [Burmov, A. Istoriya na Balgariya prez vremeto na Shishmanovtsi (1323–1396 g.). – V: Burmov, A. Izbrani proizvedeniya. T. 1. Sofia, 1968].

Владимиров, Г., Павлов, Пл. Златната орда и българите. София: Сдружение „Българска история“, 2021 [Vladimirov, G., Pavlov, Pl. Zlatnata orda i balgarite. Sofia: Sdruzhenie „Balgarska istoria“, 2021].

Гюзелев, В. Из историята на България през 1358–1365 г. – Исторически преглед, 1975, № 3, 104–110 [Gyuzelev, V. Iz istoriyata na Balgariya prez 1358–1365 g. – Istorieski pregled, 1975, № 3, 104–110].

Дечев, Д. Едно средновековно описание на българските земи. – ГСУ ИФФ, 1923, 19, 4, 1–42 [Dechev, D. Edno srednovekovno opisanie na balgarskite zemi. – GSU IFF, 1923, 19, 4, 1–42].

Димитров, Хр. Българо-унгарски отношения през Средновековието. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 1998 [Dimitrov, Hr. Balgaro-ungarski otnosheniya prez Srednovekovieto. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 1998].

Йоан Кантакюзин. История / **Ioannes Cantacuzenus.** Historia. – В: ГИБИ, Х, София: БАН, Институт за история, 1980, 218–396. [Joan Kantakuzin. Istoria. – V: GIBI, X, Sofia: BAN, Institut po istoria, 1980, 218–396].

Павлов, Пл. Иван Русина – български военачалник и политически деец от първата половина на XIV в. – Известия на ИВИ и ВИНД, 1983, т. 36, 223–232 [Pavlov, Pl. Ivan Rusina – balgarski voenachalnik i politicheski deets ot parvata polovina na XIV v. – Izvestiya na IVI i VIND, 1983, t. 36, 223–232].

Павлов, Пл. България и походите на Златната орда срещу Византия през XIII–XIV в. – В: Българите в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Т. 6. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 1997, 139–152 [Pavlov, Pl. Bulgaria i pohodite na Zlatnata Orda sreshtu Vizantia prez XIII – XIV v. – Balgarite v Severnoto Prichernomorie, T. 6, Veliko Tarnovo, 1997, 139–152].

Параска, П. Внешнеполитические условия образования Молдовского феодального государства. Кишинев, 1981 [Paraska, P. Vneshnepoliticheskie usloviya obrazovaniya Moldovskogo feodalynogo gosudarstva. Kishinev, 1981].

Попов, Т. Българската държавна традиция във Влашката низина, Молдова и Бесарабия от края на XII до края на XV в. София: Пропелер, 2017 [Popov, T. Balgarskata darzhavna traditsiya vav Vlashkata nizina, Moldova i Besarabiya ot kraia na XII do kraia na XV v. Sofiya: Propeler, 2017].

Anonimi Descriptio Europae Orientalis, “Imperium Constantinopolitanum, Albania, Serbia, Bulgaria, Ruthenia, Ungaria, Polinia, Bochemia” anno MCCCVIII exarata, edidit prefatione et adnotationibus instruxit Dr. Olgierd Gorca. Cracoviae, 1916, 37–43.

Documente privind istoria Românie. C. Transilvania, veac. XIV, vol. II, (1321–1330), 1953.

Györffy, G. Adatok a románok XIII. Századi történetéhez és a román állam kezdetéhez (II rész). – Történelmi Szemle, 1964, 3–4, 537–568.

Holban, M. Despre raporturile lui Basarab cu Ungaria angevină și despre reflectarea campaniei din 1330 în diplomele regale și în “Cronica pictată”. – Revista de istorie, T. 20, 1, 1967, 3–34.

Holban, M. Din cronica relațiilor româno-ungare în secolele XIII–XIV. București, 1981, 90–125.

Iosipescu, S Românii din Carpații Meridionali la Dunărea de Jos de la invazia mongolă (1241–1242) până la consolidarea domniei a toată Țara Românească. Războiul victorios purtat la 1330 împotriva cotoșirii ungare. – În: Constituirea statelor feudale românești. București, 1980, 41–95.

Jorga, N. Imperiul cumanilor și domnia lui Băsarăbă. Un capitol din colaborația româno – barbara în Evul Mediu. – Academia Romană, Memoriile Secțiunii istorice, serie III, T. 8, №3, Bucurest, 1928, 97–103.

Scriptores Rerum Prussicarum. Leipzig, I, 1861.

Zsoldos, A. Kings and Oligarchs at the Turn of the Thirteenth and Fourteenth Centuries. – Hungarian Historical Review 2, 2, 2013, 211–242.

СЪКРАЩЕНИЯ/ ABBREVIATIONS

ГИБИ – Гръцки извори за българската история

ГСУ ИФФ – Годишник на Софийския университет, Историко-филологически факултет

Известия на ИВИ и ВИНД – Известия на Института по военна история и Военноисторическото научно дружество